

ק"ש בלי תפילין

הן עם כלביא יקום, וכארי יתנשא, לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה. (במדבר כג, כד)
על תחילת הפסוק: הן עם כלביא יקום פרש"י כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין.

כמעיד עדות שקר

מקשים העולם הרי אמר עולא (ברכות יד, ב) הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, ורבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים, א"כ אין זה מעלה ש"חוטפין מצוות" ק"ש ואח"כ תפילין. ובשם החוזה מלובלין תירצו דרק אם אין דעתו להניחם אח"כ הוי כמעיד עדות שקר, אבל אם כוונתו להניחם אח"כ אין בעיא, וכאן כוונתם להניח תפילין. ומביא ראיה מרחב"א שאמר דהוי כהקריב זבח בלי נסכים, ולגבי נסכים קי"ל (זבחים מד, א) אדם מביא את זבחו היום ונסכין מיכן עד עשרה ימים, אלא ע"כ מיירי שאינו מתכוון להניח תפילין כלל, א"כ גם למ"ד משום עדות שקר רק אם אינו מתכוון להניחם כלל.

בשו"ת ארץ צבי (סימן לג) הביא סמך לדברי החוזה מלובלין, מהמהרש"א בחידושי אגדות (ע"ז ד, ב), שהביא דברי הירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח) "שמעה ה' צדק" - זו קריאת שמע, "הקשיבה רנתי" - זו רינון של תורה, "האזינה תפילתי" - זו תפלה, "בלא שפתי מרמה" - זו מוסף, מה כתיב בתריה מלפניך משפטי יצא. ופירש מהרש"א, על פי מה שאמרו כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, ואף כאן הרי הוא אומר בשחרית "יום תרועה" ואינו תוקע, והוי כמעיד עדות שקר בעצמו. אבל במוסף שתוקעים בו הוי בלא שפתי מרמה ע"ש. ולכאורה אם כן איך תקנו לומר בשחרית יום תרועה כשאינו תוקע אז, הלא הוי כמעיד עדות שקר, אלא מכיון שאחר כך תוקע במוסף שאומרים בו פסוקי שופרות מתקן הדבר גם למפרע, והוא הדין כאן כשמניח תפילין אחר כך וקורא בהן קריאת שמע מתקן הדבר למפרע, ואין בו משום מעיד עדות שקר בעצמו.

אבל מרש"י לא משמע כן דאמרינן התם (ברכות יד, ב) שרב משי ידיה וקרא קריאת שמע ואנח תפילין וצלי ומסיק דשלוחא הוא דעוית, ופרש"י שהשליח קלקל, שאיחר להביא לו תפילין מעיקרא, והגיע זמן קריאת שמע והוזקק לקרות כדי שלא יעבור הזמן, וכי מטי שלוחא דתפילין - אנחינהו. משמע דבלא"ה שהזמן עובר היה מחכה לתפילין, הרי שאפילו אם כוונתו להניחם אח"כ היה מקפיד לקרא ק"ש עם תפילין.

ובשו"ת האלף לך שלמה (סי' שנ"ד) הקשה לו חכ"א איך אמרינן דהקורא ק"ש בלא תפילין כאילו העיד עדות שקר בעצמו, והרי קי"ל דמביא אדם זבחו היום ונסכיו מכאן ועד י' ימים, מבואר דס"ל שהקורא ק"ש בלא תפילין הוי כעדות שקר אפילו אי מניח אח"כ תפילין וקורא עמם שוב ק"ש, ודלא כהחוזה מלובלין.

תפילה לבן א"י בחו"ל

הפרי חדש (או"ח סי' תצו) מעיד על עצמו כשהלך למצרים ודעתו לחזור לארץ ישראל, שביו"ט שני בבוקר הניח תפילין בצנינעא בביתו וקרא קר"ש עמהם משום דאמרו חז"ל שכל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, ואח"כ הלכך לביהכ"נ והתפלל תפילת י"ח, דכיון דהוי

בלחש כצינעא דמי אף על פי שיש בה קצת אריכות יותר מתפילת יום טוב. ואעפ"כ כשמקצת העם קמו סמוך לחתימה דאמת ויציב, התחיל להתפלל. מבואר גם מדבריו דלא כה"חזוה"י, ששם הרי הניח תפילין, א"כ למה דווקא כשאומר ק"ש, ואין לחלק בין הנחת תפילין אח"כ או הנחת תפילין לפני, ואפילו אם נחלק היה יכול להניחם אחרי התפילה.

חתן ובני החופה בחיוב ק"ש

בשו"ת הרמ"א (סימן קלב) נשאל לענין חתן ובני החופה האם חייבים בק"ש, וכתב דהנה איתא בגמ' (סוכה כה, ב), ת"ר חתן ושושביניו פטורים מן הסוכה כו' ומן התפלה וכו', ר' שילא אומר חתן פטור ושושביניו וכל בני החופה חייבים. וכתב הרא"ש שם דחיובא לענין ק"ש דוקא קאמר, אבל בתפלה ובתפילין פטורים. ופסק כרבי שילא, וא"כ לפי מאי דס"ל לדידן דחתן חייב בק"ש בזמן הזה, כמו שכתב הטור (סי' ל"ח וסי' ע) מטעם שאין כולם מתכוונים, וא"כ קשה אמאי לא אשתמיט שום פוסק לומר דחתן חייב ג"כ בתפלה ותפילין מהאי טעמא. ואם יש טעם לחלק ביניהם מכח דק"ש הוי קבלת עול מלכות שמים מה שא"כ בתפלה, א"כ יש לתמוה על המנהג דנוהגין דאף חתן נוהג להתפלל ולהניח תפילין ביום חתונתו, וכל שכן שושביניו ושאר בני החופה.

והשיב הרמ"א "לא ידעתי שאלתך בזה", שהרי כתב הטור (סי' ק"ו) כתב שכל הפטורים מק"ש פטורים מן התפלה, וכל החייב ממילא חייב בתפלה. וא"כ חתן שחייב בזמן הזה בק"ש מטעם שכלנו אינן מתכוונים בזמן הזה, ה"ה שחייב בתפלה מהאי טעמא. וכ"ש בני החופה ושאר שושביניו גם בתפילין חייבים, שאע"ג דתנינן שפטורים מן התפילין ושם אין לחלק בין ימיהם לזמן הזה דלאו בכוונה תליא מילתא, מ"מ נראה מאחר שקורין ק"ש ומתפללין חייבים ג"כ בתפילין, דהא כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. והא דקאמר בגמרא דפטורים מתפילין היינו בימיהם שהיו מניחים התפילין כל היום בלא ק"ש, אבל בזמן ק"ש מאחר דחייב בק"ש חייב בתפילין שלא יהא כמעיד עדות שקר בעצמו.

ותמה עליו המג"א (או"ח לח, ז) דהא לדעת הרא"ש הא דתני ר' שילא שושבינין חייבים איירי בק"ש, אבל בתפילין פטורים, ולא אמרינן דמעיד עדות שקר בעצמו כיון שפטור, מידי דהוה אשבתות וי"ט ולילות.

ועוד לת"ק נמי חייבים בק"ש ופטורים מתפילין ודוחק לומר דהא דקתני פטורים היינו בכל היום אבל בשעת ק"ש חייבים דזהו דוחק ע"ש וצ"ל דבגמרא לא קאמר שחייבים בק"ש אלא בפסוק ראשון לכן ל"ה כמעיד עדות שקר משא"כ לדידן שחייבים בכל ק"ש חייבים ג"כ בתפילין שלא יהא כמעיד עדות שקר. אבל מלשון רש"י משמע דחייבים בכל ק"ש אלא שאין צריך כוונה אלא בפסוק ראשון.

הקורא ק"ש בלי ציצית

איתא בשו"ע (או"ח כד, א) אם אין אדם לובש טלית בת ארבע כנפות, אינו חייב בציצית. וטוב ונכון להיות כל אדם זהיר ללבוש טלית קטן כל היום, כדי שיזכור המצות בכל רגע. וע"כ יש בו חמשה קשרים, כנגד ה' חומשי תורה, וארבע כנפים, שבכל צד שיפנה יזכור. ונכון ללבושו על המלבושים. לפחות יזהר שיהיה לבוש ציצית בשעת התפלה.

וכתב המשנ"ב (כד, ג) דאיתא בזוהר פ' שלח לך דהקורא ק"ש בלי ציצית מעיד עדות שקר בעצמו, שקורא פ' ציצית ואינו מקיים הקרא. כתב הח"א לא טוב עושים המון העם שמתפללין בדרך בלא

טלית גדול, וע"פ רוב הט"ק אינו עשוי כדין בכל פרטיו שיהיה ראוי לברך עליו, וגם הוא ישן בו בלילה.

וז"ל הזוה"ק (רעיא מהימנא כרך ג פרשת שלח קעה, א) אמינא אוי לי דבני נשא לא ידעי לאשגחא ולאסתכלא על מה מתענשין לשקרא בהאי בוגדים בגדו, **דהא קורין ק"ש בלא ציצית וסהדין סהדותא דשקרא**, ואלין אינון בוגדים דבגדו משקרי דגרמייהו, **ובגד בוגדים בגדו לבושא דלהון בלא ציצית אקרי בגד בוגדים**, לבושא דאינון בוגדים דבגדו דמשקרי וסהדין סהדותא דשקרא בכל יומא ווי לון ווי לנפשיהון דסלקי בההוא כרסייא דתכלא למידן ועלייהו כתיב (תהלים קא) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני ההוא בגד דלהון אשתמודע לגבי כל מאריהון דדינין ווי לון דלית לון חולקא בעלמא דאתי, זכאין אינון צדיקייא דמלבושיהון ותקונייהון אשתמודען לעילא לאוטבא לון בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ע"כ.

לבישת ציצית בין הפרקים

בשו"ע (או"ח סו, ב) כתוב שאם שכח להניח ציצית ותפילין, יכול להפסיק בין הפרקים להניחם, ויברך עליהם. וכתב הרמ"א די"א שלא יברך עליהם עד אחר התפלה, **והכי נהוג לענין טלית.**

ומסביר המשנ"ב (ס"ק טז) דבציצית אינו חובת גברא שאם אין לו טלית פטור מציצית ויוכל לקרות ק"ש בלי ציצית, ע"כ מקרי הפסקה ע"י הברכה, אבל תפילין דהוא חובת הגוף וגם בלתי התפילין הוא כמעיד עדות שקר בעצמו ח"ו, שאומר וקשרתם ואיננו קושר, ע"כ נקטינן כדעה הראשונה דלא חשיבה הפסק. וכ"ז לענין הברכה אבל הלבישה לבדה מותר ולאחר התפלה ימשמש בציצית ויברך. ומשמע בב"י דאפילו באמצע הפרק מותר הלבישה לבד מפרק א' של ק"ש.

וראיתי בספר בשבילי הפרשה שמק' סתירה בדברי המשנ"ב, שהרי לעיל (סי' כד) הביא דברי הזוה"ק שגם בציצית שייך כמעיד עדות שקר.

ועל דרך זה הק' סתירה בדברי שו"ע הרב, שבסי' ח ס"א כתב שכל הקורא קריאת שמע בלא ציצית מעיד עדות שקר בעצמו. והואיל שכל אדם צריך להיות זהיר וזריז להקדים המצוה בכל מה דאפשר, לכן תיכף ומיד אחר נטילת ידים שידין נקיות ויכול לברך יתעטף בציצית.

ואילו בסימן סו (סעיף ג) כתב וז"ל אם שכח להניח ציצית ותפילין יש אומרים שיכול להפסיק בין הפרקים להניחן ולברך עליהן, ויש אומרים שתפילין מפני שחובה לקרות ולהתפלל בהן כדי לקבל מלכות שמים שלימה מפסיק להניחן ויברך ג"כ, אבל ציצית אינה חובת הגוף שאם אין עליו טלית פטור מציצית, ויכול לקרות ואינו כמעיד עדות שקר כיון שאין עליו טלית החייבת בציצית, לפיכך אסור להפסיק בברכתן אפילו בין הפרקים של קריאת שמע וברכותיה, אלא לובשן בלא ברכה ולאחר התפלה ימשמש בהן ויברך, וכן יש לנהוג הלכה למעשה.

עי"ש שרצה לומר שהזוה"ק מיירי בלבוש בגד של ד' כנפות שחייב בציצית, ורק אז הוא כמעיד עדות שקר, שמבטל מצות ציצית, משא"כ אם אינו לבוש בגד של ד"כ שאינו מחויב בציצית, אינו כמעיד עדות שקר. וכן משמע במאירי הנ"ל, וז"ל ואם הוא קוראה בלא ציצית והוא לובש כסות המחויב בו הרי הוא כאלו הקריב זבח בלא נסכים. אבל אינו משמע כן בלשון השו"ע בסי' ח. ועי' לק' מבואר בדברי הגרע"א והיעב"ץ שלא מחלקים ככה.

ק"ש בלי ציצית בלילה

כתוב בשו"ע (או"ח יח, א) לילה לאו זמן ציצית הוא, דאמעית מ"וראיתם אותו" (במדבר טו, לט), להרמב"ם, כל מה שלובש בלילה פטור אפילו הוא מיוחד ליום, ומה שלובש ביום חייב, אפילו מיוחד ללילה. ולהרא"ש, כסות המיוחד ללילה פטור אפילו לובשו ביום, וכסות המיוחד ליום או ליום וללילה, חייב אפילו לובשו בלילה. וכתב הרמ"א שספק ברכות להקל, ע"כ אין לברך עליו אלא כשלוש ביום והוא מיוחד ג"כ ליום. ואחר תפלת ערבית, אע"פ שעדיין יום הוא, אין לברך עליו. ובליל יום כפורים יתעטף בעוד יום ויברך עליו.

וכתב המג"א (ס"ק א) בשם הב"ח שאפילו היה טלית עליו יסירנו כשמתחילין ברכו, מאחר דעכשיו אין לובשין הטלית אלא למצות ציצית אם יהיה עליו יראה כאלו סובר לילה זמן ציצית הוא.

וכתב ע"ז הגרע"א לעיין ססי' כ"ד במג"א בשם הזוהר. היינו שרצה להעיר למה יסיר הטלית הרי הולך עכשיו לקרא ק"ש, ובקורא בלא ציצית הוי כמעיד עדות שקר. וכתב דמ"מ י"ל כיון דעכשיו כולם לובשים טלית קטן לא הוי עדות שקר. ויש בדבריו חידוש שגם בק"ש של ערבית ישנו משום מעיד עדות שקר, עכ"פ להרא"ש.

עוד מציין שם הגרע"א לדברי מג"א (ל, ב) לענין לבישת תפילין בלילה, שבסי' כ"ה כ' בשם הג"מ שחולצין כשמגיע בק"ש של ערבית ל"כימי השמים על הארץ", והיינו כשמתפלל ערבית מבע"י. משמע שרצה הגר"א להוכיח משם שגם בתפילת ערבית שייך כמעיד עדות שקר אם אינו לובש תפילין היכא שמתפלל מבע"י. ומה"ט מסלק התפילין רק אחר פרשת והיה. וצ"ע א"כ למה לא יניח תפילין לכתחילה בשביל מעריב כשמתפלל מבע"י.

ציצית חדשים בתשעת הימים

מצינו נ"מ בהזוה"ק שגם לקרא ק"ש בלי ציצית נחשב למעיד עדות שקר, בשו"ת שאילת יעבץ (ח"א סימן פב) שדן באחד שנפסק לו קרן טליתו בשבוע שחל ט"ב בתוכו, ולא היה לו בגד בעל ד' כנפות אחר לקיים מצות ציצית. צדדי הספק, שמצד אחד הרי גזרות חכמים שלא ללבוש בגד חדש באותה שבת, אמנם מאידך גיסא אם לא יעשה חדש יתבטל מציצית באותן הימים, ומיירי שלא היה אפשר לו בתיקון הישן. ופסק היעב"ץ שאם אין לו טלית אחרת כל עיקר, ולא אפשר בשאלה כדי שיהא עליו ציצית לפחות בשעה שמתפלל, יש להתיר לו דודאי לא גזרו כה"ג דמילתא דלא שכיחא היא, ועדיף ממי שאין לו אלא כתונת א' שהקלו לו לצורך הגוף, וכ"ש לצורך מלבוש הנשמה. וכיון שכל הקורא ק"ש ומתפלל בלי ציצית כאלו מעיד עדות שקר, מוטב שיעשה לו בגד חדש לקיים המצוה. אבל אם מצוי לו לעת התפלה, לא יעשה, ואע"פ שהולך כל היום בלי ציצית הרי הוא כמנודה לשמים, (פסחים קיג, ב) במזיד דברים אמורים. וזה אנוס ע"פ תקנת חכמים, וטוב שלא יבטל גזרתם, כיון דלא ענשי אעשה וכה"ג ליכא למיחש מידי, ומאחר שאינו חובת גברא מדוע לא תהא תקנת הז"ל במקומה עומדת.

היכא דהוי אנוס

ויש בדבריו חידוש גדול, שהיה מקום לומר דכמו שלענין "מנודה מן השמים" כתב היעב"ץ שלא שייך לכאן, משום דהוי אנוס, גם לענין הא דהוי כאילו מעיד עדות שקר, אם מחמת עונש אינו לובש לא מקרי עדות שקר. ואולי יש להוסיף שבזוה"ק הק' כתוב שזה נכלל ב"בגד בוגדים", א"כ מי שאנוס הרי בוודאי שאינו בוגד.

דרך זלזול ופריקת עול

ויעויין במאירי (ברכות יד, ב) חובה לאדם להקדים הנחת תפלין ולבישת ציצית קודם שיקרא את שמע, וכל הקורא קריאת שמע בלא תפלין **אם עשה זה דרך פרוק עול מצות תפלין או דרך זלזול** הרי הוא כאלו מעיד עדות שקר בעצמו, שהרי הוא מראה עצמו כמקבל עול מצות והוא מפקיען. ואם הוא קוראה בלא ציצית והוא לובש כסות המחויב בו הרי הוא כאלו הקריב זבח בלא נסכים. וצ"ע קצת בדבריו למה לענין ציצית נקט כאילו הקריב זבח בלא נסכים, ולא כאילו מעיד עדות שקר.

האם כדאי לאחר קריאת שמע בגלל תפילין

גם בלבוש (או"ח נח, ב - ג) מבואר כנ"ל שהיכא דהוי אונס לא נחשב כמעיד עדות שקר. וז"ל ראיתי יש טועין כשאין להם ציצית או תפילין בבקר או כשהם בדרך ואינם יכולים להניחן מחמת קור וצינה, אינם רוצין גם כן לקרות קריאת שמע בזמנה בהיותם בדרך בלא ציצית ותפילין, עד בואם לביתם או למלון, ושם מניחים ציצית או תפילין ומברכין עליהם וקורין קריאת שמע בברכותיה, ולפעמים אפילו לאחר שעבר זמנה. אבל נ"ל שהוא טעות גמור בידם, דודאי לעולם יש להקדים קריאת שמע בברכותיה בזמנה בכל מה שיוכל ואפילו אין לו ציצית בבגדו ולא תפילין בראשו ובזרועו, ואע"ג דאמרינן לעיל (כה, א) כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין הרי הוא מעיד עדות שקר בעצמו, אינו אלא אסמכתא בעלמא ולא אמרו כן אלא במזיד, אבל כשיש לו אונס שאין לו תפילין או ציצית מוטב הוא שיקרא קריאת שמע בזמנה בברכותיה אפילו בלא ציצית ותפילין משיעבור זמנה, דהא מצות קריאת שמע מצות עשה בפני עצמה היא ולא תלאה אותה התורה בהנחת ציצית או תפילין. ואח"כ כשיהיו לו ציצית או תפילין או כשיבוא לביתו או למלון יניחן ויברך עליהן כדי לקיים מצות עשה דתפילין.

ועי' בנחלת צבי (או"ח סו, ח) שמביא ראייה לדברי הלבוש מהא דאיתא בברכות (יד, ב) שרב משי ידיה וקרא ק"ש ואנח תפילין וצלי, ופריך היכי עביד הכי והתניא החופר כוך למת בקבר פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה, הגיע זמן קריאת שמע עולה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל כו', ואסיקנא שלוחא הוא דעוית, ופרש"י והיכי עביד שהקדים ק"ש לתפילין, שלוחא הוא דעוית, השליח קלקל שאיחר להביא לו תפילין מעיקרא, וחשיב דלא אזיל והגיע זמן ק"ש והוזקק לקרות כדי שלא יעבור הזמן, וכי מטא שלוחא דתפילין אנחינהו. וכתב הנחלת צבי מכאן ראייה ללבוש, ודלא כבעל מגדל דוד שהשיג על בעל הלבוש בזה, שאין השגתו כלום ואין לסמוך עליו.

האם יש ענין לקרא ק"ש כשמניח תפילין אח"כ

מוסיף הלבוש שיחזור ויקרא קריאת שמע בלא ברכות בעוד התפילין עליו, ולא לשם חובה רק כקורא בתורה, כדבעינן למיכתב בסמוך בסעיף ו' בעזה"י. או אם ירצה יקרא בהן פרשה אחרת או מזמור אחר מתהלים וכהאי גוונא ויצא ידי חובתו בהנחתן, שאין מצותן תלויה דוקא בקריאת שמע שהרי הם ג"כ מצות עשה בפני עצמן. וצ"ע מה מרוויח בזה שקורא ק"ש אח"כ כקורא בתורה, הרי מה שקרא בלי תפילין הוי מעוול לטא יוכל לתקון. עוד צ"ע מש"כ שיקרא פרשה אחרת או מזמור, מה הקשר בין קריאת דברי תורה לתפילין, וצ"ע. ואולי י"ל בדרך דרש שהרי כתוב במצות תפילין "למען תהיה תורת ה' בפידך", ולכן יש ענין בקריאת דברי תורה כשלוש תפילין.

תפילין של ר"ת

אבל עיקר דבריו כתובים גם בשו"ע (או"ח לד, ב) לענין מי שלובש תפילין דר"ת. וז"ל השו"ע ירא שמים יצא ידי שניהם, ויעשה שתי זוגות תפילין ויניח שניהם, ויכוין בהנחתם באותם שהם אליבא

דהלכתא אני יוצא ידי חובתי, והשאר הם כרצועות בעלמא, כי מקום יש בראש להניח שתי תפילין וכן בזרוע. ואם אינו יודע לכוין המקום ולהניח שניהם יחד, יניח כדברי האחד של יד ושל ראש, ויניח האחרים על סמך ברכה הראשונה. וי"א שאם לא יוכל להניח בבת אחת, יניח של רש"י ויברך עליהם ויהיו עליו בשעת ק"ש ותפלה, ואחר התפלה יניח של ר"ת בלא ברכה ויקרא בהם שמע (דברים ו, ד - ט) והיה אם שמוע (דברים יא, יג - כא).

וכתה המשנ"ב (ס"ק טו) שפרשת ציצית אינן צריך לקרא, כי חששא דשמא העיד עדות שקר כבר תיקן בב' פרשיות. מבואר בדבריו שע"י קריאת ק"ש אח"כ מתקן מה שהעיד עדות שקר לני זה, וצ"ע.

הנחת תפילין בין גאולה לתפלה

כתוב בשו"ע (או"ח סו, ח) צריך לסמוך גאולה לתפלה ולא יפסיק לאחר שאמר גאל ישראל, רק אם אירעו אונס שלא הניח תפילין ונזדמנו לו בין גאולה לתפלה מניח אז, ולא יברך עליהם עד אחר שיתפלל, אבל טלית לא יניח אז. ואם עד שלא אמר גאל ישראל נזדמנו לו טלית ותפילין, מניחם, ולא יברך עליהם עד אחר תפלה. וכתב הרמ"א די"א שקודם גאל ישראל יברך על התפילין, והכי נהוג.

וכתב המשנ"ב (ס"ק מ) שמייר שלא היה יכול להמתין בק"ש עד שיזדמן תפילין משום שהיה מתיירא שיעבור זמן ק"ש, וה"ה אם מתיירא שיעבור זמן תפלה מתפלל בלי תפילין, ותיכף כשיבואו אח"כ לידו באמצע היום או במנחה יניחם ויאמר איזה מזמור.

וצ"ע למה כאן כתב שיאמר איזה מזמור, הרי במי שלובש תפילין דר"ת כתוב שיקרא ק"ש כדי לתקן מה ש"העיד עדות שקר. וגם צ"ע על הלבוש הנ"ל, (הובא גם במשנ"ב שם), שמי שקרא ק"ש משום שחשש שלא יעבור הזמן שיקרא ק"ש או מזמור, וצ"ע למה שלא יקרא ק"ש כדי לתקן המעוות. ויש עוד מקום שכתוב שיקרא דווקא ק"ש והוא במשנ"ב (לב, רלג) בשם הא"ר מעשה באחד שראה אחר חליצת התפילין שהותר הקשר של יד, והוריתי לחזור ולהניחן ולקרוא ק"ש בלי ברכה, דהא מצות תפילין כל היום, וצביר המשנ"ב שטעמו דלשיטת רש"י דס"ל דהיו"ד הוא הלמ"מ לא יצא עדיין ידי המצוה, ושמה לא הוזכר האופציה לקרא פרשה אחר. ותלמידי היקר דוד קלצמין נ"י רצה לחלק בין מקרה שאינו לבוש תפילין בכלל, לבין מקרה שיש חשש שהתפילין פסול, ועדיין צ"ע.

ק"ש ותפלה בלי תפילין או תפלה בצבור

עוד כתב המשנ"ב (שם) צ"ע מי שאין לו תפילין בעת שהצבור מתפללין אם טוב יותר שיתפלל עם הצבור אף שהוא בלי תפילין, ואח"כ כשיגיעו התפילין לידו יקיים מצות תפילין לבד, או מוטב שיתעכב אחר תפלת הצבור כדי לשאול תפילין מחבירו כדי שיקרא ק"ש ויתפלל בתפילין. ופסק המ"א דמוטב שיתעכב אחר תפלת הצבור וישאול תפילין כדי שיקרא ק"ש ויתפלל בתפילין. עי"ש במג"א (ס"ק ח) שכתב שקצת משמע בתוס' דתפלת צבור עדיף, אך יש להוכיח מדאמרינן (סוף סי' קי"א) דסמיכת גאולה לתפלה עדיף מתפלה עם הצבור, ותפילין עדיף מסמיכת גאולה לתפלה כמ"ש כאן, א"כ ק"ו שתפילין עדיפי מתפלת צבור. וגם יש להוכיח קצת מדפרש"י שרב נתיירא שיעבור זמן ק"ש, ולא פירש שרב קרא בלא תפילין כדי להתפלל עם הצבור, אע"כ צ"ל דמוטב להתפלל בתפילין מלהתפלל עם הצבור.

אמירת ק"ש לפני התפלה

כתב הרמ"א (או"ח מו, ט) שטוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל וגו', בשכמל"ו, כי לפעמים שוהין עם קריאת שמע לקרותה שלא בזמנה ויוצא בזה.

וכתב המשנ"ב (ס"ק לא) דבלא בשכמל"ו לא נראה הק"ש רק כסיפור דברים. אך יכוין שלא לצאת אא"כ ירא שהצבור יעברו זמן ק"ש, אבל כשלא יעברו מוטב לצאת ידי ק"ש עם הצבור, שבצבור יקרא כל השלשה פרשיות וברכותיה כמו שתקנו חז"ל לכתחלה. ובמקום שירא שהצבור יעברו זמן ק"ש יכוין לבו כדין ק"ש, ויכוין לצאת בזה המצות עשה דק"ש, דבמצוה דאורייתא קי"ל (סימן ס' ס"ג) דמצות צריכות כונה. וי"א שיקרא כל הפרשה ראשונה, ויותר טוב שאז יקרא כל השלשה פרשיות כמו שכתב הפר"ח כדי להזכיר יציאת מצרים בזמן ק"ש.

מקור המשנ"ב שיקרא כל פרשה ראשונה הוא במג"א בשם מהרש"ל, וכתב עליו הדגול מרבבה שבחול אם עדיין לא הניח תפילין, ודאי לא יכוין לצאת, כי הקורא קריאת שמע בלא תפילין מעיד עדות שקר.

וצ"ע הרי מיירי במי שירא שיעבור הזמן, א"כ הרי הבאנו לעיל מהלבוש שזה דוחה ק"ש בלי תפילין, וצ"ע.

קריאת פסוק ראשון בלי תפילין

ומשמע מדברי הנו"ב שרק משום שמהרש"ל כתב לומר כל פרשה ראשונה אז יש בעיא של קורא ק"ש בלי תפילין, אבל אם היה קורא רק פסוק ראשון של ק"ש אין בעיא, והטעם פשוט דאז אינו אומר וקשרתם וכו'.

אמנם בשו"ת יחיה דעת (ח"ו סימן ב) מביא בשם הבן איש חי (פרשת וירא אות ב') שצריך להניח תפילין לפני פרשת העקידה, כדי שיהיו עליו בפסוק שמע ישראל דקרבות שהוא חיוב, ואמרו חז"ל כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו ע"כ.

והעיר עליו שמדברי הפוסקים משמע שבפסוק ראשון בלבד אין צורך להנחת תפילין, ואין בזה משום מעיד עדות שקר בעצמו.

עוד הביא מספר מעשה רב החדש בהנהגות הגאון רבי אריה לייב אפשטיין בעל ספר הפרדס (אות ט"ז), שדוקא פרשה שניה אסור לקרות בלא תפילין, והוי כמעיד עדות שקר בעצמו, שהוא אומר והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי וכו' ונתתי מטר ארצכם וכו', ומשמע הא לאו הכי לא יתן מטר וכו', והנה הוא אינו מניח תפילין, ובכל זאת המטר ניתך ארצה. אבל בפרשה ראשונה בלבד אין שום איסור לקוראה בלא תפילין.

ובמאירי (ברכות יד, ב) מבואר, דלא חשיב כמעיד עדות שקר בעצמו אלא כשעושה כן דרך זלזול ופריקת עול מצות תפילין, שהרי הוא מראה עצמו בקריאת שמע שבא לקבל עליו עול מצות והוא מפקיען ע"ש. וזה לא שייך בקורא פסוק ראשון בלבד, שאין בו אלא קבלת עול מלכות שמים. וכן כשקורא קריאת שמע בקומו בשחרית, מפני שהוא ירא פן יעבור זמן קריאת שמע, אין זה דרך זלזול ופריקת עול מצות מעליו.

תפילין בט"ב בשחרית

כתוב בשו"ע (או"ח תקנה, א) נוהגים שלא להניח תפילין בתשעה באב בשחרית וכו', ובמנחה מניחים ציצית ותפילין ומברכים עליהם. וקשה שא"כ כשקוראים קריאת שמע בשחרית בלא תפילין הוי

כמעידים עדות שקר בעצמם. ובשו"ת הלכות קטנות (ח"ב (סימן קלט) כתב שהגאון מהר"ם גלאנטי נהג בתשעה באב להניח תפילין בביתו ולקרוא בהן ק"ש, ואח"כ חולצן והולך לבית הכנסת להתפלל בצבור. וכן כתב בספר מעשה רוקח (סוף פרק ד' מהלכות תפילין) שיחידי סגולה נוהגים להניח תפילין בתשעה באב קודם בואם לבית הכנסת ולקרוא בהן קריאת שמע, כדי לחוש למה שאמרו כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו.

ובשו"ת יחו"ד (הנ"ל) הביא שבספר כסא אליהו (סימן תקנה) הביא דברי הלכות קטנות הנ"ל, וכתב על זה, וכן ראיתי להרשב"א בתשובה כתיבת יד, שכתב כן בשם רבינו האי גאון והרמב"ן. וכן נוהגים גדולים בתורה להניח תפילין בתשעה באב בהצנע לכת (ותשובת הרשב"א שהביא היא בשו"ת הרשב"א חלק ה' סימן ריד). וכן כתב הגאון רבי חיים פלאג'י בספר רוח חיים שם, ובספרו מועד לכל חי (סימן י' אות ס') ע"ש.